

LAPSIPERHEKÖYHYYS POHJANMAALLA Seminaari 26.10.2010
DIAKONIATYÖN NÄKÖKULMA
Heli Salmela vs.diakoniajohtaja Vaasan suomalainen seurakunta

Miksi Suomessa on köyhiä lapsiperheitä: Tämän vuosituhannen alun hyvä talouskehitys ei ole muuttanut köyhien lapsiperheiden asemaa. Ellei köyhyyskierrettä saada katkaistua, ongelmat syvenevät ja heijastuvat tuleville sukupolville. Suurimpana syynä lapsiperheiden niukkaan elämään voi nähdä tulonsiirtojen jälkeenjääneisyyden. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsilisät ja kotihoidontuki. Myös elinkustannukset ovat kohonneet ja esim. vuokrat ovat nousseet ja ruuan suhteellinen hinta samoin. Rakenteelliset ongelmat perusturvassa ovat selkeästi lapsiperheitä sorsivia.

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on lapsia (0-17v.) n.1 092 000, joista Pohjanmaalla n.38 000. Suomessa on lapsiperheitä n.585 000. Näistä Pohjanmaalla n. 20 000. Suomen 20 maakunnasta Pohjanmaa on sijalla kymmenen.

Pienituloisiin kuuluu 13 % kaikista kotitalouksista. Lapsiköyhyysaste eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien lasten osuus kaikista lapsista oli 2008: 13,2 %, vrt. 1995: 4,7 %.

Lapsiperheiden köyhyys näkyy kirkon diakoniatyössä selkeästi.

Köyhyys on paljon muutakin kuin rahan puutetta; se on osattomuutta, toivottomuutta, ulkopuolisuutta, häpeää, ja usein sukupolvelta toiselle periytyvää. Osattomuus näkyy esimerkiksi siinä, että köyhien perheiden on vaikea ohjata lapsiaan maksullisiin harrastuksiin, mikä lisää näiden lasten ja nuorten syrjäytymisriskiä. Toivottomuus näkyy yrittämisen puutteena, ei enää edes avata postilukusta kolahtelevia laskuja. Ulkopuolisuus näkyy negatiivisena suhtautumisena yhteiskuntaan. Periytyvyys näkyy Vaasassakin; asiakkaita voi olla samasta perheestä kolmen sukupolven ajalta. Mielen-terveysongelmat lisääntyvät, terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen menettää merkityksensä näille ihmisille. Ongelmien kasautumisesta tulee negatiivinen kierre.

Diakoniatyöntekijät näkevät lapsiperheköyhyyden erityisesti opiskelijaperheiden, avioeroperheiden ja uusperheiden elämässä. Opiskelijoilla ei tämän päivän Suomessa olisi oikeasti varaa perustaa perhettä. Avioerossa varat ja velat laitetaan yleensä tasan, jonka jälkeen menee ainakin ensimmäinen vuosi eron jälkeen, ennen kuin talous tasapainottuu, jos huoltajilla on töitä. Jos ei ole, tilanne kestää paljon pidempään. Avioerolukemat ovat muutoinkin korutonta kertomaa perheiden kiristyneestä rahatilanteesta; vanhemmat eivät enää jaksa. Vanha sanonta rahahuolet tulevat ovesta sisään, rakkaus lentää ikkunasta ulos, pitää edelleen paikkaansa. Uusperhekuvioissa ei useinkaan saman katon alla asuminen tarkoita samaa taloutta, mikä voi pahimmillaan johtaa siihen että perheessä on kahta tai useampaa elintasoja. Sosiaalitoimessa näissä perheissä elävien tulot ja menot kuitenkin katsotaan yhteisiksi. Esimerkki todellisesta elämästä: nainen lapsineen käyttää kirpparivaatteita ja syö halvalla, kun mies ajaa omalla autolla töihin, ostaa omalla rahalla uusia vaatteita ja jääkaappiin omaa ruokaa. Tällaiseen kuvioon ei kenenkään tulisi suostua.

Lapsiperheiden elämää vaikeuttavat usein myös velat. Nämä voivat johtua kodin ostamisesta, erosta, kaverin lainan takauksista, nuoruusvuosina otetuista helpoista vipeistä ja maksamattomista laskuista, jotka ovat joutuneet ulosottoon ja jatkavat siellä omaa elämäänsä. Seurauksena on usein ylivelkaantuminen ja syitä tähän on lukemattomia. Lapsiperheissä on valitettavasti myös mielenterveys- ja päihdeongelmia, mitkä johtavat hoitamattomina usein velkakierteeseen ja köyhyyteen. Toisinaan lapsiperheitä rasittaa vanhempien uusavuttomuus ja vaikeus saada rahat riittämään: ”En voinut ostaa muuta kuin valmishampurilaisia Prismasta, kun ei muuhun ollut varaa.” Yhden tai useamman perheenjäsenen sairastuminen voi, uskokaa tai älkää, tämän päivän Suomessa, viedä lapsiperheeltä taloudellisen kivijalan kokonaan. Näitä esimerkkejä omassa työssäni olen nähnyt usein.

Mitä voidaan tehdä:

Yhteiskunnan perusturvan rakenteissa tulisi ottaa lapsiperheet huomioon nykyistä paremmin. Onko se sitten verotuksen helpottamista vai lapsilisien korotuksia, jää päättäjien huoleksi. Poliittista tahtoa tulisi näissä asioissa kysellä enemmän kuin usein. Ei ole järkeä venyttää lapsiperheen tiukkaa taloutta ja tiukkaa elämäntilannetta äärimmilleen. Seuraukset käyvät yhteiskunnalle kalliiksi, kun perheet joutuvat ahdingossaan sosiaalitoimen, terveydenhoidon, diakoniatyön, lastensuojelun ja/ tai ulosottotoimiston luukuille.

Lapsiperheiden huoltajien mielenterveys- ja päihdeongelmiin tulisi puuttua heti, eikä jäädä odottelemaan ihmettä; paranemista. Sellaista ei tapahdu ja lapsi joutuu elämään painajaisessa päivästä ja vuodesta toiseen. Kouluterveydenhoitoa, koulupsykologien, neuvolaväen, mielenterveystyön ja päihdetyön palveluita tulisi lisätä. Aina kun kyseessä on perhe, jossa alaikäisiä lapsia, virkamiesten ja naisten kysymisen ja tekemisen kynnyks tulisi olla matala, suorastaan olematon.

Viime vuonna joka toinen seurakunta jakoi ruoka-apua ruokakassien muodossa. Seurakuntien 250 jakelupistettä eri puolilla Suomea, jakoi 175.000 kertaa ruoka-apua. Yhteensä seurakunnat jakoivat viime vuonna lähes 40 % enemmän ruoka-apua kuin edellisvuonna. Rahaa näihin on mennyt n, 3,5 milj. euroa. Suuntaus on ollut määrällisesti nouseva vuodesta 2007.

Suomessa ruoka-avustusten saajien joukosta yksinasuvat, ovat suurin joukko 53 %. Seuraavaksi tulevat yksinhuoltajat 16 %, kahden huoltajan perheet 13 %, pariskunnat, ei lapsia 12 % ja muut 6 %.

Seurakunta Vaasassa antaa lapsiperheille Ruokapankin ruokakasseja, ostokortteja kauppoihin, muita rahallisia avustuksia ja talousneuvontaa ja ohjaa perheitä yhteiskunnan muun avun lähteille. Diakoniatyöntekijä onkin varsinainen yhteiskunnan tukien ja mahdollisuuksien tietopankki!

Hieman lukuja: (luvussa Vaasan seudun Ruokapankkiin kuuluvat Vaasan suom.srk ja svenska förs. ja Mustasaaren suom.srk.)

2009: Ruokapankin ruokakasseja **3677 kpl** (306/kk, 76/vk)

ostokortteja ruokakauppoihin= 66.000€.

Lisäksi on maksettu vuokria, sähköjä, terveydenhoitomenoja n.37.000€

=**103.000€**.

Ruokakasseja käytti 553 alle 18-vuotiasta. Ruokapankin eri asiakkaita oli **1067** henkeä.

2008: Ruokakasseja **4930 kpl**,

Ostokortteja= 60.000€.

Muita avustuksia n. 18.000€

= **78.000€**.

Ruokakasseja käytti 410 alle 18-vuotiasta. Ruokapankin eri asiakkaita oli **1034** henkeä.

Kirkon diakoniatyö löytää asiakkaansa vastaanotoilla (32%), kodeissa (23%), puhelimitse ja sähköpostitse (34%), laitoksissa, teillä ja aitovierillä (11%). Asiakaskontakteja oli viime vuonna 638 149 kpl, joista 208 218 eri asiakasta (5% väestöstä). Näistä naisia oli 64% ja miehiä 34%.

Vaasassa diakoniatyön asiakaskontakteja on ollut viime vuonna yhteensä **6670**. (n.10 % vaasalaisista). Näistä asiakkaista 556 on ollut kahden huoltajan lapsiperheistä ja 637 yksinhuoltajaperheistä.

Asiakaskontaktien syistä taloudelliset ongelmat ovat ylivoimainen ykkönen. Toimenpiteistä taloudelliseen avustamiseen ja elämäntilanteen selvittämiseen liittyvät ovat yleisimpiä.

Seurakunta tukee lapsiperheitä voimakkaasti tarkoituksenaan yhteisöllisyyden, osallisuuden, kokonaisvaltaisen kohtaamisen, vieraanvaraisuuden, onnistumisten ja kokemuksellisuuden käyttö ja näiden merkityksen korostaminen. Esim. Vaasassa diakoniatyöntekijät järjestävät Marttojen kanssa ensi vuonna ruuanvalmistuskursseja ja järjestävät lukuisia leirejä, kerhoja ja piirejä nimenomaan lapsiperheille. Vanhempia on tuettu järjestämällä opastusta ja luentoja vanhemmuuteen ja parisuhteen hoitoon.

Seurakunta järjestää harrastustoimintaa, mikä ei maksa ylenpalttisesti. Tällaisia ovat esim. lapsikuorotoiminta, partiotoiminta, eräkerhot, tanssiryhmät, nuorisobändit, leirit, perheiden toimintaillat, tyttö- ja poikakerhot jne. Tavoitteena on estää lasten ja perheiden syrjäytyminen. Seurakunnan harrastusmahdollisuuksista ei kuitenkaan kaikille löydy sopivaa. Siksi yhtenä keinona on alettu pohtia liike-elämän mukaan ottamista köyhyyden ja osattomuuden vähentämistalkoisiin.

Oma ideani tähän, on ns. harrastekummi-idea: seurakunta voisi haastaa paikallisia yrityksiä tukemaan rahallisesti köyhien perheiden lasten ja nuorten harrastuksia. Tällöin lapsille tulisi mahdollisuus osallistua harrastukseen, mistä ovat kiinnostuneita, mutta mihin perheellä ei ole varaa ja yritys saa itselleen hyvän omantunnon osallistuessaan hyväntekeväisyyteen harrastekummiyrityksenä. Idea on vielä kehittelyasteella, mutta toteutuessaan voi parhaimmillaan tuottaa yhteiskunnalle panostukset moninkertaisesti takaisin sellaisena lapsena/ nuorena, joka on elämässä kiinni kaksin käsin.

Haluaisin muistuttaa teitä kaikkia siitä, että kaikki tämä hyvä, mitä kirkko saa aikaan lapsiperheiden, lasten, nuorten ja eri-ikäisten seurakuntalaisten parissa, on riippuvaista mm. kirkollisverovarojen määrästä. Tekin olette kirkollisveroa maksaessanne osallistuneet kirkon palveluiden tuottamiseen ja olette siten tukeneet mm. köyhien lapsiperheiden selviytymistä. Toivotavasti pysytte kirkon jäsenenä ja hyväntekijöinä jatkossakin. Vaikuttamaan pääsette verovarojen käytöstä ja kirkon työstä äänestäessänne kirkollisvaaleissa 14.–15.11 tai jo ennakkoon esim. Re-well-centerissä ensi viikolla klo 12–18. Piispa Kari Mäkisen sanoin lopetan: ”Kirkon jäsenenä ei kannata elämän ja kuoleman peruskysymyksiä yksin omilla hartioillaan. On syytä kuulua kirkkoon, jotta kukaan ei jäisi yksin omaan varaansa. Kirkko kutsuu teitäkin osallistumaan.”